

Zawiłości ubezpieczeń OC

W praktyce interpretacja poszczególnych przepisów w zakresie ubezpieczeń obowiązkowych stwarza problemy, utrudniając precyzyjne określenie praw i obowiązków stron umowy ubezpieczenia. – PRZEMYSŁAW STOPNICKI, PIOTR CZUBLUN

Najczęściej zawieranimi umowami ubezpieczenia w Polsce są umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Wynika to przede wszystkim z ich obligatoryjnego charakteru – obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia OC został przez ustawodawcę wskazany wprost w art. 23 ust. 1 ustawy z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Ze względu na doniosłość tego rodzaju ubezpieczenia oraz konieczność zapewnienia należytej ochrony ubezpieczeniowej poszkodowanym w wypadkach komunikacyjnych, warunki, na jakich mogą być zawierane ubezpieczenia OC zostały przez polskiego ustawodawcę w przeważającej mierze określone odgórnie, w przepisach rangi ustawowej. W tym zakresie pole manewru zakładu ubezpieczeń zostało więc w istotny sposób ograniczone, a określenie warunków zawieranych umów ubezpieczenia OC odbywa się najczęściej poprzez odesłanie do przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych albo poprzez dostarczenie ubezpieczonemu odpowiedniego wyciągu z przepisów tego aktu prawnego. Wydawać by się mogło, że taki stan rzeczy powinien dawać poczucie pewności oraz gwarantować stabilizację i przewidywalność stosunku ubezpieczenia nawiązanego w takim trybie. W praktyce jednak interpretacja poszczególnych przepisów w zakresie ubezpieczeń obowiązkowych stwarza problemy, utrudniając precyzyjne określenie praw i obowiązków stron umowy ubezpieczenia.

CZAS TRWANIA UMOWY

Jednym z charakterystycznych aspektów ubezpieczeń OC posiadaczy pojazdów mechanicznych jest precyzyjnie określony okres, na jaki może zostać zawarta umowa ubezpieczenia. Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, okres ten wynosi 12 miesięcy – z zastrzeżeniem zupełnie wyjątkowych sytuacji wskazanych w art. 27 ustawy, w wypadku których umowa ubezpieczenia

Przemysław Stopnicki

jest aplikantem radcowskim w kancelarii prawnej Czublun Trębicki.

może zostać zawarta na okres krótszy niż rok. **Przepisy ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych wskazujące czas trwania umowy ubezpieczenia należą do bezwzględnie obowiązujących** i wszelkie próby umownego odstąpienia od ich postanowień będą nieskuteczne, a na mocy art. 6 ustawy, w miejsce postanowień niezgodnych z przepisami bezwzględnie obowiązującymi zastosowanie znajdą odpowiednie postanowienia określone w tych przepisach. Przepisy określające czas trwania umowy ubezpieczenia korespondują z postanowieniami art. 33 ustawy wskazującego zamknięty katalog sytuacji, w których umowa ubezpieczenia ulegnie rozwiązaniu przed upływem 12-miesięcznego terminu. Należy mieć jednak na uwadze, że praktyka rynku ubezpieczeń, poparta doktryną i orzecznictwem sądów wykształciła dodatkowy – nieznanym przepisom ustawy – sposób rozwiązania umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, przed upływem jej 12-miesięcznego okresu obowiązywania. Taka możliwość zachodzi, gdy w miejsce dotychczasowej umowy ubezpieczenia, zawierana jest kolejna umowa ubezpieczenia, przez co zapewniona zostaje trwałość i ciągłość ochrony ubezpieczeniowej. Wskazany sposób skrócenia czasu obowiązywania dotychczasowej umowy ubezpieczenia OC jest stosowany przede wszystkim w wypadku ubezpieczenia floty pojazdów. Dla potrzeb praktyki bardzo istotna jest możliwość ujednolicenia stosunku ubezpieczenia dla wszystkich pojazdów znajdujących się we flocie poprzez objęcie ich ubezpieczeniem grupowym na podstawie jednej tylko umowy. Ujednoliceniu ulega wówczas okres obowiązywania umowy dla poszczególnych pojazdów – co

Piotr Czublun

jest radcą prawnym, partnerem w kancelarii prawnej Czublun Trębicki.

w istotny sposób upraszcza procedurę wypowiedzenia bądź kontynuacji stosunku umownego, a ponadto zdecydowanie ułatwiona zostaje procedura negocjacji z ubezpieczycielem preferencyjnych stawek dla całej floty ubezpieczanych w ten sposób pojazdów.

AUTOMATYZM

Kolejnym istotnym elementem związanym z okresem obowiązywania umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, jest mechanizm jej automatycznego przedłużenia, określony w art. 28 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym:

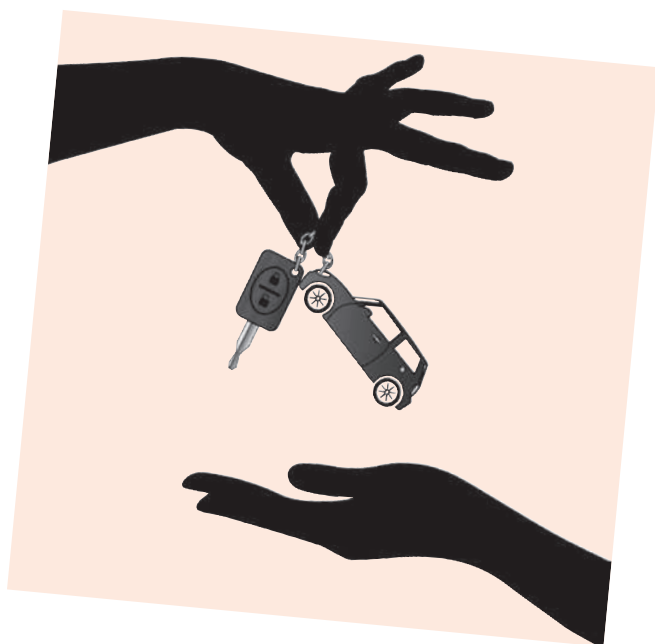
Jeżeli posiadacz pojazdu mechanicznego nie później niż na jeden dzień przed upływem okresu 12 miesięcy, na który umowa ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych została zawarta, nie powiadomi na piśmie zakładu ubezpieczeń o jej wypowiedzeniu, uważa się, że została zawarta następna umowa na kolejne 12 miesięcy, z zastrzeżeniem ust. 2.

Sposób uregulowania mechanizmu automatycznego przedłużenia umowy może prowadzić do wystąpienia sytuacji tak zwanego podwójnego ubezpieczenia, co w praktyce stanowi spore utrudnienie dla ubezpieczycieli, mających często problem z właściwą interpretacją przepisów oraz z wypracowaniem odpowiedniego modelu postępowania w tego rodzaju sytuacjach. W pierwszej kolejności należy wskazać na mechanizm przewidziany w art. 28a ustawy, zgodnie z którym:

Jeżeli posiadacz pojazdu mechanicznego w tym samym czasie jest ubezpieczony w dwóch lub więcej zakładach ubezpieczeń, przy czym co najmniej jedna z umów ubezpieczenia OC

- posiadaczy pojazdów mechanicznych została zawarta w trybie art. 28 ust. 1, umowa zawarta w tym trybie może zostać przez niego wypowiedziana na piśmie.

Podkreślenia wymaga, iż **możliwość wypowiedzenia umowy przysługuje jedynie posiadaczowi pojazdu, a uprawnienia tego nie przyznano zakładowi ubezpieczeń**. W związku z po-

wyższym, w wypadku gdy ze względu na zastosowanie mechanizmu wskazanego w art. 28 ust. 1 ustawy zaistniała sytuacja podwójnego ubezpieczenia – wypowiedzieć umowę może jedynie posiadacz pojazdu. Interes zakładu ubezpieczeń jest jednak zabezpieczony z uwagi na brzmienie art. 28 ust. 2 ustawy, zgodnie z którym zakład ubezpieczeń jest uprawniony do składki z tytułu faktycznie zapewnianej ochrony ubezpieczeniowej – a więc za okres, w trakcie którego ponosi odpowiedzialność zgodnie z umową. Należy w tym miejscu podkreślić, że z dwóch obowiązujących jednocześnie umów ubezpieczenia tylko jedna może zostać przez posiadacza wypowiedziana, a mianowicie ta, która uległa automatycznemu przedłużeniu w trybie określonym w art. 28 ust. 1 ustawy, co wynika jednoznacznie z brzmienia art. 28 ust. 1 ustawy – *umowa zawarta w tym trybie może zostać przez niego wypowiedziana na piśmie*.

Wskazany powyżej reżim prawny dotyczy sytuacji, gdy ochrona ubezpieczeniowa w wyniku podwójnego ubezpieczenia jest udzielana przez różne zakłady ubez-

pieczeń. Sytuacja prezentuje się inaczej, gdy pomimo zaistnienia podwójnego ubezpieczenia zachowana została tożsamość stron stosunku ubezpieczeniowego – w odniesieniu do tego samego pojazdu mechanicznego, z tym samym okresem ubezpieczenia umowa została zawarta z tym samym ubezpieczycielem. Wówczas przepisy ustawy w ogóle nie przewidują

możliwości wypowiedzenia takiej umowy – zgodnie jednak z treścią art. 28 ust. 3 ustawy, zakład ubezpieczeń jest uprawniony do składki ubezpieczeniowej z tytułu tylko jednej umowy ubezpieczenia. Powyższy przepis, zapewniając ochronę interesu ubezpieczonego pozostaje zgodny z ogólnymi zasadami ubezpieczeń gospodarczych, w świetle których składka ubezpieczeniowa należy się jedynie z tytułu rzeczywiście zapewnianej ochrony ubezpieczeniowej.

NIEOPŁACONA SKŁADKA

Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych przewiduje wyjątki w stosunku do mechanizmu automatycznego przedłużenia umowy, przewidzianego w art. 28 ust. 1 ustawy. Jeden z nich występuje w sytuacji, gdy – zgodnie z art. 28 ust. 2 pkt 1 ustawy – nie została opłacona w całości określona w umowie składka za mijający okres 12 miesięcy (...). W świetle powyższego przepisu strony nie są związane umową ubezpieczenia przez okres kolejnych 12 miesięcy, jeżeli ubezpieczony uchybił wypełnieniu swojego obowiązku względem ubezpie-

czyciela w postaci zapłaty składki należnej z tytułu udzielanej ochrony ubezpieczeniowej. **Pewne wątpliwości narosły wokół różnych sposobów językowej wykładni użytego przez ustawodawcę sformułowania: nie została opłacona w całości określona w umowie składka....** Część doktryny prawa ubezpieczeniowego wyraża pogląd, zgodnie z którym powyższe sformułowanie należy interpretować w ten sposób, że nie opłacenie składki w całości oznacza, że składka nie została opłacona w ogóle – ubezpieczony nie uiszczył na rzecz ubezpieczyciela żadnej ze swoich należności z tytułu składki. Zgodnie z innym stanowiskiem sformułowanie *nie została opłacona w całości* należy rozumieć w ten sposób, że ubezpieczony uchybił w jakimś zakresie swojemu obowiązkowi zapłacenia składki – umowa nie ulega automatycznemu przedłużeniu również wtedy, gdy ubezpieczony nie uiszczył części składki należnej z tytułu ochrony udzielanej przez ubezpieczyciela. W praktyce kwestia ta została jednak rozstrzygnięta i powszechnie przyjęty został drugi z przedstawionych poglądów, który również i my podzielamy. Celem analizowanego przepisu jest uwolnienie ubezpieczyciela od odpowiedzialności w sytuacji, gdy dotychczasowe relacje między stronami uzasadniają utratę zaufania wobec drugiej strony stosunku ubezpieczeniowego. Postulowanie, iż utrata zaufania następuje dopiero w tak skrajnym przypadku nieuczynności, jak całkowity brak wywiązania się ze swoich obowiązków umownych, jest sprzeczne z praktyką obrotu prawnego. Trudno zgodzić się z poglądem, w świetle którego ustawa automatycznie przedłużałaby stosunek prawny, w którym jedna ze stron nie spełnia swojego świadczenia – korzystając jednak przez cały czas z ochrony ubezpieczeniowej zapewnianej przez ubezpieczyciela.

TRUDNOŚCI INTERPRETACYJNE

Powyższe rozważania pokazują, że interpretacja przepisów regulujących kwestie ubezpieczeń obowiązkowych wymaga sporej dozy ostrożności i pomimo ich bezwzględnie obowiązującego charakteru, określenie zakresu praw i obowiązków stron umowy ubezpieczenia może w praktyce stanowić problem. W następnych artykułach spróbujemy przybliżyć kolejne budzące praktyczne problemy rozwiązania ustawowe, ze szczególnym uwzględnieniem różnic pomiędzy reżimem ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych a zasadami ogólnymi wyrażonymi w przepisach kodeksu cywilnego w zakresie umów ubezpieczenia. ▣